

A feltételes szabadságra bocsátás gyakorlatának változása 2016–2025

Changes in the Practice of Conditional Release from 2016 to 2025

Solt Ágnes¹

<https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.19203>

Beérkezés: 2025. 05. 20.

Átdolgozott változat beérkezése: 2025. 10. 01.

Elfogadás: 2025. 11. 11.

Összefoglaló: A feltételes szabadságra bocsátás intézménye arra alkalmas, hogy az elítélt a büntetése nagyobb hányadának letöltését követően feltételesen szabadulhasson a börtönből. Ez egy olyan adható kedvezmény, amelynek célja, hogy az elítéltet segítse a reintegrációs folyamatban, és ezáltal csökkenjen az újabb bűnelkövetés valószínűsége. Az intézmény praktikus hozadéka lehet a börtönzsúfoltság csökkentése is. A hazai gyakorlatot először 2016-ban vizsgáltam. A kutatásom központi kérdése az volt, hogy a büntetés-végrehajtási bírók hogyan mérlegelnek, mely szempontokat milyen súllyal vesznek figyelembe, s mit gondolnak erről a jogintézményről a gyakorlatban. Míg 2016-ban országosan a kedvezményben részesíthető fogvatartottak kb. 70 százaléka pozitív elbírálásban részesült, 2024-re ez az arány megfordult, kb. 30 százalékra esett vissza. Ennek oka lehet a vonatkozó jogszabályi környezet változása, a szabályozás részletesebbé válása, ilyen értelemben szigorodása, azonban ez önmagában nem magyarázza a drasztikus változást. Láthatóvá vált az is, hogy a társadalmi-politikai nyomás erősödésével a felelősségre vonástól való félelem is megnő. A megismételt és kiterjesztett kutatásból 2025 májusára kiderült, hogy a társaságok gyakorlatának változása erőteljesen hozzájárult a statisztikailag is számottevő változáshoz. A társadalom büntetőigényének kiszolgálása mint elsődleges cél a feltételes szabadságra bocsátás intézményére is árnyékot vetett. A tanulmányban kiderülnek a részletekben észrevehető lényeges magyarázó elemek.

Kulcsszavak: feltételes szabadságra bocsátás; büntetőpolitika; büntetés-végrehajtási bíró; reintegráció; büntetés-végrehajtás

Abstract: The institution of conditional release allows a convicted person to be released from prison conditionally after serving a substantial portion of their sentence. This is a discretionary benefit aimed at assisting the offender in the reintegration process and reducing the likelihood of reoffending. A practical advantage of this institution can also be the alleviation of prison overcrowding. The domestic practice was examined in 2016. At that time, the focus was on how penitentiary judges weigh various factors, the relative importance they assign to these considerations, and their practical views on this legal institution. While in 2016 approximately 70% of eligible inmates received a positive decision nationwide, by 2024 this

ratio had reversed, dropping to about 30%. What changed? The relevant legislation became more detailed and, in that sense, stricter; however, this alone does not explain the drastic change. It also became apparent that, with increasing socio-political pressure, the fear of accountability grew. The repeated and expanded research revealed by May 2025 that changes in the practices of cooperating authorities significantly contributed to the statistically measurable shift. The primary goal of satisfying society's demand for punishment cast a shadow over the institution of conditional release as well. The study uncovers the essential explanatory elements hidden in the details.

Keywords: conditional release; penal policy; penitentiary judge; social reintegration; penitentiary system

1. A jogintézményről és a kutatásról

A feltételes szabadságra bocsátás olyan jogintézmény, amely az elítéltnak a társadalomba való fokozatos visszavezetése, a szabad életbe történő beilleszkedés elősegítése érdekében alakult ki, nevelési szándékkal. Európában a feltételes szabadságra bocsátás időpontja országonként különböző. Az országok szabályozása és gyakorlata eltér a feltételes szabadságra bocsátás előtt kötelezően letöltendő büntetés mértéke mellett abban is, hogy mely szubjektív feltételek fennállása mellett adható a kedvezmény, s hogy melyek a pártfogó felügyelet elrendelésének szabályai (Nagy 2015: 126). Angliában egészen más eljárás van érvényben: a feltételes szabadságra bocsátásról nem a büntetés-végrehajtási bíró, hanem egy független testület, az ún. Parole Board dönt, amely sem a büntetés-végrehajtás szervezetéhez, sem az igazságügyi minisztériumhoz nem kötődik (Nagy 2016).

Magyarországon ez a jogintézmény lehetővé teszi az elítélt számára, hogy az ítéletében foglalt szabadságvesztés büntetés időtartamának akár csak kétharmad részét kelljen ténylegesen büntetés-végrehajtási intézetben (bv. intézet) töltenie.² Ha a magaviselete megfelelő, és feltételezhető, hogy a jövőben törvénytisztelő életmódot folytat majd, feltételes szabadságra bocsátható. Erről a büntetés-végrehajtási bíró (bv. bíró) dönt.

A bíróság számára korrekciós eszköz lehet, míg az elítélt számára lehetőséget és reményt nyújt. Az elítélt szabadságvesztés büntetés miatti tényleges fogvatartása véget ér, ám a szabad életben még bizonyítania kell arra való érdemességét: már egy szabály megsértése is elegendő lehet³ az azonnali visszakkerülésre. Feltételes szabadságra akkor bocsátható az elítélt, ha az szolgálja a büntetés célját – azaz a társadalom védelmét és az elkövető reszocializációját (Lajtár 2020). A két büntetési cél között ellentét állhat fenn, erre is vezethető vissza a feltételes szabadságra bocsátás gyakorlatában megmutatkozó ellentmondásosság.

Ha felmerül az, hogy az elítélt dolgozik, tanul, békésen tölti büntetését, megváltozott, megbánta a bűnét, tanult belőle, megtért vagy bármi más pozitív irányú változás történt, és ezzel párhuzamosan felmerül az, hogy a fogvatartási körülmények enyhí-

2 Az elítélt a büntetés 2/3-ának, visszaeső esetében a büntetés 3/4 részének letöltése után bocsátható legkorábban feltételes szabadságra, legalább három hónap kitöltését követően. A többszörös visszaesők az új törvény értelmében már nem bocsáthatók feltételes szabadságra abban az esetben, ha a büntetésüket fegyház fokozaton kell végrehajtani.

3 A pártfogó felügyelet magatartási szabályainak megszegése miatt például.

tésében vagy akár a feltételes kedvezményben részesíteni illene, az egyszerű népnyelv válasza az, hogy „Talán nem kellett volna bűnözni!”. Amikor egy hasonló helyzetben a bíróság pusztán a társadalom védelmére hivatkozva (mivel megalapozottan nem lehet arra vonatkozóan következtetést levonni, hogy törvénytisztelő életmódot folytat majd) nem részesíti a kedvezményben az elítéltet, akkor az előzőnél jóval árnyaltabban és logikus szakmai érveléssel alátámasztva, de valami hasonló szemlélet sejtethető a háttérben. A másik lehetséges hozzáállás az, amikor a feltételes szabadságra bocsátás elbírálásakor az elítéltre fókuszálva, ténylegesen a személyét és magatartását értékelve hoz döntést a bíró, s kisebb súllyal veszi figyelembe a rá óhatatlanul ható társadalmi nyomást: hogy a közvélemény vagy a sértett milyen döntést követelne tőle, ha erre módja volna. A bírók megosztott szemléletmódjának egyik meghatározó eleme éppen ez.

2016 januárjában az Országos Kriminológiai Intézet kutatási megbízást kapott az Igazságügyi Minisztériumtól, amelyben a minisztérium a feltételes szabadságra bocsátás gyakorlatáról, illetve ezen jogszabály hatályosulásáról kívánt képet kapni. A kutatásban a büntetés-végrehajtási ügyekre kijelöltek közül 33 bv. bíróval készültek mélyinterjúk, amelyek összességében az országos gyakorlatról átfogó képet adtak (Solt 2017). A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségében részesíthető elítéltek közül akkoriban a kedvezményre nem bocsátottak aránya 21 százalék volt⁴, azaz 79 százalék szabadult feltételes kedvezménnyel (Bagossy 2022).

Mára ez az arány megfordult. A feltételes szabadságra bocsátható elítéltek országosan alig egyharmada kapja meg a kedvezményt. Vajon milyen tényezők állnak a rendkívül markáns szigorodás háttérében? 2024-ben a kérdés megválaszolásának céljából újabb kutatás kezdődött, ennek módszerét és eredményeit mutatom be jelen tanulmányban. Elsőként röviden megvilágítom a megosztott gyakorlat elvi háttérét, a szakmai vitákat, majd vázolom a jogszabály tartalmát és magyarázatát. Ezt követően térek rá az eredményekre, ismertetem az országos gyakorlatban fellelhető különbözőségeket, a mögöttes meggyőződések és tapasztalatok, kiemelve a beszélgetésekben gyakran ismétlődő vagy jelentős felvetéseket, megfontolásokat és javaslatokat. A tanulmány ezen részében idézetek szerepelnek, melyeket a bv. bírókkal készült mélyinterjúk vissza-visszaköszönő mondatai közül válogattam. Végül megfogalmazok pár összegző gondolatot.

2. Jogértelmezési kérdések és viták

Bár a feltételes szabadságra bocsátás elsődlegesen a speciális prevenciót szolgáló intézmény, vagyis a célja az adott elkövető visszatartása az ismételt bűnelkövetéstől, mégis, mivel a büntetés célja alapvetően a társadalom védelme – ahogyan azt a Büntető törvénykönyv 79. §-a írja, ez a szempont sem mellőzhető a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezéséről való döntés alkalmával. Jórészt ebből az ellentmondásosságból fakadhat az eltérő joggyakorlat.

4 Azok körében, akik a kedvezményben a jogerős bírói ítélet alapján részesíthetők voltak.

Szélsőséges bírói vélemények szerint „felmerülhet a gyanú, hogy a feltételes szabadságra bocsátás intézménye inkább gyakorlatias és praktikus szempontokat szolgál” (Polgár 2014: 4).

Polgár érvelése szerint a feltételes szabadságra bocsátás intézménye egyenesen kontraproduktív lehet, mivel állítása szerint nem alkalmas a visszaesés csökkentésére, „az ítélet integritását megbontja” és így „az ítéletekbe vetett bizalmat sérti” (Polgár 2014: 5). Ezen állítások azonban megkérdőjelezhetők. Polgárral éppen ellentétesen érvel Nagy Ferenc. „Vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a feltételes szabadság intézménye jobban elősegíti a visszaesés megelőzését, mint a büntetés teljes kitöltése. A feltételes szabadság lehetősége a büntetés-végrehajtás rendjének megtartására is ösztönzi az elítéltet” (Nagy 2001: 365). Fridrich Dunkel szerint a feltételes szabadon bocsátás egy olyan hatékony eszköz, amely megelőzheti egy újabb bűncselekmény elkövetését és egyben segítséget nyújt ez elítélt társadalomba történő beilleszkedéséhez (Padfield–Smit–Dunkel 2010).

A feltételes szabadságra bocsátás büntető anyagi jogi feltételeit a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C 100. törvény (a továbbiakban: Btk.) 38. §-ának (1)–(3) bekezdése tartalmazza. A feltételes szabadságra bocsátás feltételeire vonatkozó törvényi rendelkezéseket A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 188–190. §-a részletezi. Ezen szabályozást a jogalkotó az itt releváns vonatkozásban 2019. január 1-jei hatállyal pontosította (2018. évi CXXII. törvény 26. § [1] bek. További – itt nem releváns módosítások történtek 2021 januárjában és 2024 júliusában). A korábbi szabályozásban a jogszabály szövege szerint (Bv. tv. 188. § [1]) a szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátható, ha az ítéletben meghatározott tartamot letöltve magatartása kifogástalan volt a börtönévek alatt, illetve feltehető, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni, és a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető. A bírói gyakorlat nem volt egységes a tekintetben, hogy vizsgálandó-e az elkövetett bűncselekmény jellege. A hatályos szabályozás (Bv. tv. 188. § [1a] bek.) alapján ez nem maradt kérdés (Lajtár 2020).

A jogszabály módosítása után jóval részletesebben kifejtésre került, mely tényezők alapján feltételezheti a bv. bíró azt, hogy „a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető”. Bár a jogalkotó a törvény szövegét talán inkább részletezi és pontosítja, semmint explicit módon szigorítja, a gyakorlatban azonban ez mégis megszorítást eredményezett. A hatályos jogszabály öt pontban sorolja fel a vizsgálandó adatokat, körülményeket. Eszerint a bv. bírónak mérlegelnie kell:

- a) az elítélt által elkövetett bűncselekményt, a kiszabott büntetés tartamát és a büntetésből még végrehajtásra váró részt;
- b) az elítélt büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartását;
- c) az elítéltnek a bűncselekménnyel okozott hátrány jóvátételét eredményező vagy azt célzó magatartását;

- d) ha az elítélt által elkövetett bűncselekménynek nem volt sértettje, az elítélt által az igazságügyért felelős miniszter által vezetett minisztérium „bűncselekmények áldozatainak kárenyhítése” megnevezésű célleírányzata javára teljesített befizetés tényét;
- e) az elítélt törvényszéki életmód folytatására vonatkozó készségét.

A felsorolás nem jelöl fontossági sorrendet. A gyakorlatban sokszor egy adott körülmény a többi kontextusában ügydöntő jelentőségű lehet (Hatlaczkai-Kálmán 2024).

A normaszöveg szerint tehát az elkövetett bűncselekményt, a kiszabott büntetést és a még végrehajtásra váró tartamot együttesen kell értékelni. Kiemelkedő a megbánás jelentősége. Ennek mutatója lehet bármilyen tett az elítélt részéről, amely az okozott sérelem vagy kár reparálását szolgálja. Így az a köz javára való felajánlás is, ha az elítélt befizetést teljesít az igazságügyi minisztérium „bűncselekmények áldozatainak kárenyhítése” célleírányzata javára. Az ilyen típusú felajánlás vizsgálandó szempont a sértett nélküli bűncselekmények esetében. A büntetés-végrehajtása idején tanúsított magatartás alatt a végrehajtás rendjének való megfelelés, illetve a reintegrációs programokban való részvétel értendő (Lajtár 2020). Az, hogy a bv. bíróságnak mely tényezőket vizsgálja a törvényszéki életmód folytatására való készség „ernyőfogalma” alatt, továbbra is széles jogértelmezési lehetőséget, így egymástól jöcskán eltérő jogalkalmazási szokásokat és döntési mintákat enged meg. Itt értékelhetők az elítélt jövőbeli lakókörnyezete, munkavégzése, valamint az életmódjára vonatkozó tervei. Az ezekkel összefüggésben benyújtott igazolások (munkáltatói szándéknyilatkozat, befogadói, eltartási nyilatkozatok) súlyának és a pártfogó felügyelői vélemény, környezettanulmány, valamint nyílt rendőri információ jelentőségének megítélése azonban a gyakorlatban igen változó. Ebben a körben vizsgálandóak még a bűnügyi nyilvántartási adatok is.

A törvénymódosítás célja az volt, hogy a komplex szempontrendszer előírásával kialakuljon egy egységes, a jogalkotói elvárásoknak és a társadalmi igénynek is megfelelő jogalkalmazási gyakorlat (Lajtár 2020). A következőkben vázolom a feltételes szabadságra bocsátási eljárás menetét, hogy érthetőek legyenek a kutatás során vizsgált kérdéskörök.

Amennyiben az objektív jogi feltételek teljesülnek, a feltételes szabadságra bocsátást az elítélt, a védője kérelemre vagy a büntetés-végrehajtási intézet hivatalból is kezdeményezheti. A bv. intézet elkészíti az elítélt személyi anyagát és jellemzését, amelyet a bv. bíróságnak továbbít. Ebben vannak szakterületi vélemények, például az elítélttel közvetlenül foglalkozó reintegrációs tiszttól (nevelő) véleménye, esetleg pszichológusi vélemény, a fogvatartott munkavégzésbe való bevonása esetén munkáltatói vélemény. A bv. bíróságnak megvizsgálja a benyújtott anyagokat, különös tekintettel arra, hogy az elítélt részesült-e fenyítésben, jutalomban, és ha igen, hányszor, illetve milyen magatartást tanúsított a fogvatartás alatt (például részvétel közösségi prog-

ramokon, munkavégzés, jó magaviselet). A bv. bíró kérhet pártfogó felügyelői véleményt is, amely környezettanulmányt tartalmaz, ez pedig az elítélt életviszonyaira, családi hátterére, valamint a társadalomba való visszailleszkedés esélyeire terjed ki. A pártfogó felügyelői vélemény és a környezettanulmány elkészítése akkor kötelező, ha a feltételes szabadság tartama eléri a két évet (Bv. tv. 188. §. [2]). A bv. bíró a fenti szempontokat mérlegelve dönt arról, hogy engedélyezi-e a feltételes szabadságra bocsátást, illetve ha igen, akkor rendel-e ki pártfogó felügyelőt, fogalmaz-e meg külön magatartási szabályokat az elítélt számára a feltételes szabadság időtartamára vonatkozóan, vagy ezeket mellőzve bocsátja szabadon. Ha a magatartási szabályokat az elítélt megsérti, vagy nem jelentkezik az előre egyeztetett időpontban pártfogójánál, a feltételes szabadsága megszakítható, és büntetését a továbbiakban bv. intézetben folytatja.

3. A kutatás módszertana

Ahogy a bevezetőben arról szó esett, jelen kutatás egy 2016-os vizsgálat megismétlésének tervén alapult. A kilenc évvel ezelőtti vizsgálat kérdései azonban némileg átalakultak a jogszabály-módosítások és bizonyos, az ítélkezési gyakorlat merőben megváltoztató történések, társadalmi-politikai változások mentén. Így a vezérfonal csak részben követte a korábbi vizsgálat interjúinak vezérfonalát. A 2024 januárjától 2025 májusáig tartó kutatás során összesen 25 mélyinterjút (Heltai-Tarjáni 2004) készítettem bv. bírókkal az ország egész területéről egyenként 1,5–3,5 óra időtartamban. A hanganyagokat diktafonnal rögzítettem, majd a leiratokat tartalomelemzéssel vizsgáltam. Végül az eredményeket huszonekét szempont szerint összesítettem.

E tanulmányban kizárólag a feltételes szabadságra bocsátás gyakorlatáról írok, de a kutatás kiterjedt a reintegrációs őrizet és az otthonápolási őrizet jogintézményeinek gyakorlatára is. A mélyinterjúk elemzését és összegzését követően alkalammal volt előadóként részt venni a bv. bírók éves szakmai továbbképzésén, melynek során a részt vevő 46 bv. bírót is bevontam a kutatásba. Számukra a kutatás eredményei alapján kirajzolódott jellemző attitűdállításokat fogalmaztam meg, illetve ragadtam ki egyes típusosan előforduló mondatokat interjúkból, és ezekről kérdeztem véleményüket egy online kérdőíves weboldal/applikáció⁵ segítségével. Így az elemzésbe bevonhattam összesen nagyságrendileg 60 bv. bíró állításait saját gyakorlatukról, jogértelmezésükről, s a témát érintő attitűdjeikről. Mivel az országban mindössze kb. 90 bíró foglalkozik büntetés-végrehajtási ügyekkel, s az ország összes vármegyéjéből legalább egy bíróval „beszélgettem”, így kijelenthető, hogy az eredmények érvényesek lehetnek a bv. bírók összességére a vizsgált kérdések tekintetében.

4. Kutatási eredmények: A bv. bírók mérlegelésének szempontjai

A kutatás tapasztalatait, eredményeit a bv. bírók mérlegelési szempontrendszerének megfelelően tagolom, amelynek alapja a fentebb ismertetett, a feltételes szabadságra bocsáthatóságra vonatkozó jogi szabályozás, illetve a vonatkozó eljárásrend.

4.1. *A benti magatartásról, jutalmakról és fegyelmi fenyítésekéről*

Nagyjából egy évtizeddel ezelőtt, 2016-ban a bv. bírók még különböző mértékben tekintették hangsúlyosnak a jogszabály törvénytisztelő életmódra való készség kitételét. A jogszabályban példálózó jelleggel sem szerepelt konkrétum, hogyan kell vizsgálni ezt a fajta készséget, miből kell következtetést levonni erre vonatkozóan. A gyakorlatban hasonló szempontokat vettek figyelembe a bírók, mint amelyek a jelenleg hatályos törvényben a módosítást követően felsorolásra kerültek. Az eltérés azonban azóta számottevő, mivel a bírókat szigorúbban köti a szempontrendszer szerinti vizsgálat. Korábban elképzelhető volt, hogy a feltételes kedvezmény megítéléséhez a bíró álláspontja a bv. intézetben tanúsított elítélti magatartás vizsgálatára korlátozódott, s tulajdonképpen indokolható volt azzal, hogy a normakövető magatartásból következtethetünk a majdani törvénytisztelő életmódra is. A 2019. január 1-jei jogszabályváltozást követően ez az érvelés már nem volt tartható.

Szintén figyelemre méltó gyakorlati változás, hogy a fegyelmi vétségek tartalmát a bírók vizsgálják-e. 2016-ban még jóval elfogadottabb volt, hogy a bírók a fenyítések számát, illetve a fenyítések és jutalmak egymáshoz való arányát tekintették meghatározónak és mérlegelendőnek, azok tartalmát nem feltétlenül vizsgálták. Az efféle gyakorlatot követő bíróknak az indoka az volt, hogy nem indokolt és nem is méltányos egy lefolytatott fegyelmi eljárás felülvizsgálata, ezt nem mérlegelhetik.

Hasonló állásponttal jelen kutatás során nem találkoztam: a fegyelmi vétségek esetén a bv. bírók jellemzően nem tekintenek el annak tartalmi vizsgálatától. Ennek magyarázata a jutalmazási és fegyelmezési gyakorlat megváltozása, amely az elmúlt években hangsúlyosan megfigyelhető a bv. intézetekben. A fogvatartottak jutalmazási rendszere átalakult: jutalmat szerezni nehezen, vagy egyáltalán nem lehet.

A másik változás, ami a gyakorlatban további változást generált, hogy a „kifogástalan magatartás” kifejezés helyett a módosítást követően a törvényből kikerült a „kifogástalan” jelző. Ezen jogszabályi és bv. intézeti gyakorlati változások szükségessé tették a bv. bírók mérlegelési gyakorlatának változását is. A jutalmak és fegyelmi fenyítések arányának, számának vizsgálata helyett gyakoribbá vált a fegyelmi vétségek tartalmi vizsgálata, s ezek tartalmuk szerint kerültek mérlegelésre. Így, ha a kinti életben nem jelentene problémát az adott magatartás, amiért a bv. intézetben fegyelmi járhat, a bv. bírók nem írják azt a fogvatartott rovására, amikor a feltételes szabadságra bocsáthatóságáról döntenek.

„Van sok fegyelmi, ami a jogkövető magatartás szabad életben való folytatása iránti készséget nem érinti. Pl. az elítélt engedély nélkül tartott magánál egy pólót. Vagy rászólt a bv. őr, hogy borotválkozzon meg, aztán megfenyítik, hogy engedély nélkül változtatta meg a külsejét. Nem tudott elszámolni egy bv-s törölközővel, fegyelmi. Iszonyú korai munka miatti keléseknél egy ébresztő elmulasztása miatt.”

Korábban a jutalmak szolgáltak a fegyelmi vétségek ellensúlyozására, a mérlegelésnél a bírók mindeneke előtt a számok arányát vizsgálták. A fegyelmi vétségek tartalmi vizsgálata tehát azért is vált fontossá, mert a jutalmazások számának drasztikus csökkenésével, a jutalmazható alkalmak megszüntetésével (például munkavégzésért nem kaphatnak) a fogvatartottaknak nincs módjuk a jó magatartás bizonyítékaként szolgáló jutalmat szerezni. (2021-ben 12 464, 2022-ben 7871, 2023-ban 675, 2024-ben mindössze 600 jutalmat kaptak a fogvatartottak egy év alatt összesen – ezenközben a fogvatartotti populáció növekedett.⁶)

„Elkezdtünk utánanézni, mi a fenyítés oka, ha zárkarend nem kialakítása például, az a kinti életben nem akadályozza semmiben, akkor menjen. Régebben csak a számokat néztük.”

A bv. intézetek jutalmazási gyakorlatának ilyenén változásáról, illetve arról, hogy ez pontosan mikor és miért történt – egyértelműen országos parancsnoki hatáskörben –, sem a bv. ügyészek, sem a bv. bírók semmiféle hivatalos tájékoztatást nem kaptak. Területenként, intézetenként és bv. bírökként változott, hogy a bv. bírók a módosulás után mennyi időt követően kaptak hírt a megváltozott gyakorlatról informálisan kapcsolataikon keresztül, amely az ő munkájukat jelentősen érinti.

„Az elítéltektől tudtam meg, hogy nincs jutalom, és akkor áttértünk arra, hogy ha dolgozik, ha kap érte pluszpénzt, akkor ez a javukra értékelhető.”

A jutalmazási gyakorlat váratlan és előzmény nélküli megváltozása a bv. intézetekben, illetve a megváltozott gyakorlat kommunikációjának teljes hiánya a társszervek felé nem pusztán a feltételes szabadságra bocsátás mérlegelésekor problémás.

„Teljesen kontraproduktív, hogy betiltották a jutalmazást. Már az elítélt sem tudja, mit csináljon, hogy jó pontot szerezhessen a kedvezmény odaítélésekor. Motiválni nem lehet így, nincsen jutalom. Van olyan bv. intézet, ahol évente maximum két jutalmat lehet adni, ez leírva nincsen, de szóban mondják.”

6 Forrás: BVOP adatigénylés, a Helsinki Bizottság levele az Európa Tanács, az EJB részére, 8. o. https://helsinki.hu/en/wp-content/uploads/sites/2/2025/01/HHC_Varga_Rule_9-2_FINAL_200125.pdf

A feltételes kedvezmény esetleges megítélésekor ezáltal a bv. bírók kevésbé tudják alátámasztani pozitív döntésüket. Mára a bv. bírók egységesen, ha informálisan is – a fogvatartottak vagy a bv. személyzet által – tudomást szereztek arról, hogy a jutalmak elmaradása nem az elítéltek negatív irányú magatartás-változásának következménye, így ez a feltételes szabadságra bocsátásnak mára már nem akadálya. A másodfokon határozatot hozó bírói tanács tagjainak azonban a mai napig nem volt módjuk információhoz jutni a kérdésben.

„Mi nem tudtuk, hogy nem nagyon van lehetőség jutalmat kapni. Nagy leterheltséggel dolgozunk, nem nagyon beszélünk egymással. A bv. a fontossági sorrend végén van.”

(Másodfokú tanácsban eljáró bíró)

Azzal az állítással, hogy a jutalmazás lehetőségének csökkentése kifejezetten kontraproduktív, a kutatásban megkérdezett bv. bírók 90 százaléka egyetértett.

4.2. A bv. intézet előterjesztéséről

Közel egy évtizeddel ezelőtt, az akkori hasonló vizsgálat eredményei szerint a bv. bírók nagyjából a bv. intézetek előterjesztésében tett javaslattal egyezően döntöttek az esetek 70-100 százalékában. Az előterjesztésekben tett javaslatok azonban arányaiban teljesen eltértek a jelenlegi gyakorlattól. Míg akkoriban a javaslatok nagyobb része pozitív irányú volt, mára – ahogyan az interjúkból kiderül – sok helyen a bv. intézetek automatikusan nem javasolják a feltételes szabadságra bocsátást, függetlenül az elítélt intézeti magatartásától. Jellemző ez olyan esetekben, ha az elítélt korábban már töltött büntetést bv. intézetben, vagy ha személy elleni erőszakos bűncselekményért ítélték el.

„Eltolódott a jutalmak és a fegyelmi aránya, szigorodtak az előterjesztések. Sokszor a negatív javaslat magyarázata pusztán a bűncselekmény tárgyi súlya. Van, hogy arra hivatkozva nem javasol a büntetés-végrehajtás reintegrációs őrizetben⁷ levő fogvatartottakat feltételesre, mert a bűncselekménynek negatív a társadalmi megítélése. Volt olyan, hogy azért nem javasoltak valakit, mert nem volt kapcsolattartása.”

„Mondott olyat egy bv. intézet, hogy ők csak azt fogják javasolni, aki büntetlen előleltű, nem volt még bv-ben, tehát ez az egyik feltétel, a másik, hogy a bűncselekmény kisebb súlyú legyen, és legyen legalább egy havi jövedelme – akkor támogatják csak.”

„A kábítószer kereskedelmet nem javasolta, mert fennáll a bűnismétlés veszélye.”

⁷ A reintegrációs őrizet egy alternatív fogvatartási forma, amely lehetővé teszi, hogy az elítélt a büntetés végrehajtása alatt otthonában, elektronikus felügyelet mellett töltsen a büntetés egy részét, miközben bizonyos feltételek mellett korlátozottan elhagyhatja lakóhelyét a mindennapi élethez szükséges tevékenységekhez. Bizonyos bv. intézetben letöltött időtartamot követően alkalmazható kedvezmény azok számára, akik nem minősülnek visszaesőnek, nem erőszakos bűncselekményt követtek el, és öt évet nem meghaladó büntetésre ítéltettek. A reintegrációs őrizetben lévő elítélt otthoni őrzetének kedvezménye azonnal megszűnik, amint a szigorú szabályok valamelyikét megszegi. Főszabály szerint maximum tíz hónapra adható.

A feltételes szabadságra bocsátás változásának okait kutatva leginkább a bv. intézetek megváltozott gyakorlata, többek között az előterjesztések javaslatainak változása hozott számomra előre nem várt magyarázatot. Az általam országszerte megkérdezett bv. bírók négyötöde tapasztalta munkája során azt a tendenciát, hogy a bv. intézetek kevésbé javasolják az elítélteket a feltételes szabadságra bocsátásra, és szintén túlnyomó többségük tapasztalta azt, hogy az előterjesztésben az elítélt-ről véleményt író szakterületi véleményekkel ellentétes végső parancsnoki javaslat fogalmazódik meg, azaz sok pozitív véleményt követően az intézetparancsnok nem javasolja a feltételes kedvezmény megítélését.

„A bv. szakterületi vélemények és a parancsnok végső konklúziója sokszor nem koherens, sőt, egymásnak ellentmondó. Sokszor a parancsnoki javaslat ellentétes az egész előterjesztés tartalmával.”

„Az előterjesztésben nyilatkozik a vezetőnevelő, a bv. pártfogó, szakorvos, mindhárom azt mondja, hogy javasolja, aztán a parancsnok, hogy nem, a bűncselekmény tárgyi súlya miatt. Teszi ezt akkor is, ha reintegrációs őrizetben van az illető, ami sikeresen letelt.”

Úgy tűnik, a megszigorodott gyakorlat hátterében nem pusztán a szigorodást eredményező törvénymódosítás áll, de a bv. intézetek jutalmazási gyakorlatának és előterjesztésbeli javaslatainak negatív változása is erőteljesen szerepel az okok között.

„Jutalmakat nem lehet szerezni, ezt próbáljuk kompenzálni azzal, hogy részletesebb előterjesztést kérünk, pszichológusi véleménnyel.”

„Mi kb. 25%-ban térünk el az előterjesztések javaslataitól, pozitív irányban. Utána mindig kérdezi a bv., hogy miért tértünk el, és gyakorlatilag bármilyen bűncselekményre rámondják, hogy elszaporodott, meg tárgyi súly.”

„Gyakorlatilag az összes feltételesre bocsátásunk az előterjesztési javaslattal szemben ellentétes.”

Ha elfogadjuk, hogy a bv. intézetek mind a jutalmazási lehetőségek drasztikus csökkentése, mind pedig a feltételes szabadságra bocsátást elutasító javaslatok elrendelése következményeként az elítéltek kedvezményes szabadulása ellen hoztak belső, informális szabályokat, felmerül a kérdés, hogy miért. A bv. intézetek ugyanis túlszűzöltséggel küszködnek, 2025. március 31-i adatok szerint 112 százalékos telítettséggel működnek.⁸

⁸ forrás: BVOP. A Helsinki Bizottság hivatalos közérdekű adatigénylése keretében kiadott adat.

„Nem tudom, mennyire nézik a bv. intézeteknél a statisztikát, hogy milyen eredményesek az előterjesztéseik javaslatai, de lehet látni, hogy nem eredményesek, és egyetlen döntés sem jutott el másodfokra, mert az ügyész álláspontja is egyezett az enyémmel.”

A válasz a bv. bírók szerint egy drámai, tragikus esethez köthető. 2019 végén egy feltételes kedvezményrel szabadult elítélt szabadulás után nem sokkal megölte két gyermekét, majd magával is végzett.⁹ Az eset felkavarta az országot, a közmédia hosszú időn keresztül foglalkozott a tragikus üggyel, a lehetséges felelősökkel és a tanulságokkal. A felelősség kérdését illetően elsőként a bv. bíró és a bv. intézet került elő. A bv. bírók nagyjából egységes álláspontja, hogy a gyakorlat szigorodása nem is a törvénymódosításhoz köthető, amely 2019. január 1-jén lépett hatályba, hanem sokkal inkább az év végén megtörtént tragédiához, amelyet követően minden illetékes szereplő alaposan megfontolja, hogy egy olyan személy esetén, akinél az újabb, súlyos bűncselekmény elkövetésének kockázata nem elhanyagolható, vajon hozzájáruljon-e a feltételes szabadságra bocsátásához. Maximális szigorral vizsgálva gondolhatjuk azt, hogy megalapozottan ezek alapján senki nem engedhető ki, hiszen a kockázat minden esetben nagyobb, mint nulla.

Az enyhébb tárgyi súlyú bűncselekmény esetén nem várható nagy médiavisszhang abban az esetben sem, ha az elítélt később újra kisebb lopást követ el. A személy elleni erőszakos cselekmények, végső esetben akár emberölés eseteiben azonban a kockázat ennél jóval magasabb, a felelősség vállalása, a felelősségre vonhatóság pedig igen félelmetes.

Összességében tehát az látszik megállapíthatónak, hogy a feltételes szabadságra bocsátás kérdésében mind a bv. bírói gyakorlat, mind pedig a bv. intézetek gyakorlata az eset óta rendszerszintű változásokat generált.

Az interjúkból kitűnik, hogy a bv. intézetek számára központi utasítás érkezett arról, hogy az előterjesztésekben mikor tegyenek elutasító javaslatot. Éppúgy, ahogy arra vonatkozóan is, milyen esetekben szüntessék be a jutalmazás gyakorlatát.

„Amikor kérdeztem a parancsnokot, és mondtam, hogy ez kicsit sok nem javaslat, erre azt válaszolta: »nekem is van egy főnököm«.”

„A parancsnok személyéhez köthető, és 19-től lett egy folyamatos negatív irányba tartó változás.”

„A bv. áthárítja a felelősséget egy személyben ránk, hogy döntsünk mi arról, hogy az elítélt kimehet.”

9 A győri gyermekgyilkossággént elhíresült esetet a 12. lábjegyzetben ismertetem részletesen.

Az előterjesztések tartalma, részletessége és színvonala intézetenként nagy eltéréseket mutat. Ez hasonlóképpen rajzolódott ki 2016-os vizsgálat alkalmával is. Jelen kutatás során is megfogalmazódtak állítások arról, hogy az előterjesztések formanyomtatványszerűek, sablonosak, és nem támogatják a bv. bíró munkáját. Vannak azonban olyan vármegyék, ahol a bv. bírók és bv. intézet közötti kapcsolatot jó kommunikáció és együttműködés jellemzi. Ezeken a helyeken nem számoltak be a bírók hasonlóról, sőt, meg vannak elégedve az előterjesztések tartalmával.

„A minta jó, de azt tartalommal kellene megtölteni, és itt vannak a problémák.”

„A BVOP parancsnoka elrendelése után a bv. intézet előterjesztéseinek egységesítése megvalósul, de még mindig hiányosak a bv. bírói értékelési szempontrendszerre nézve.”

Az előterjesztések tartalma annyiban mindenképpen változott a korábbi vizsgálat időpontjához képest, hogy azok sokszor az elítélt előéletét, a bűncselekményének tárgyi súlyát, jellegét, az elszaporodottságát és egyéb szempontokat is értékelnek, megítélnék. A bv. bírók erről a gyakorlatról nem vélekednek egységesen, nagyjából egyenlő méretű két táborra szakadnak. Vannak, akik szerint ez kompetenciátúllépés, a bv-nek nem dolga arról véleményt formálnia, ami az elítélttel nem a bv. intézetben történt. Emellett nem szükséges értékelniük, elég volna adatokat közölni. A bírók másik fele úgy véli, helyes gyakorlat, ha minden érintett minden releváns körülményről nyilatkozik, mivel a bírót nem kötik az előterjesztésben foglaltak, végül önállóan értékel.

„A bv. intézetnek az a dolga az előterjesztésben, hogy elmondja, hogy a büntetés-végrehajtás alatt az elítélt milyen magatartást tanúsított.”

„A bv-nek azzal kellene foglalkoznia, hogy a magaviselet alapján javasolja vagy nem. A bűncselekmény jellegének jogi megítélése az a mi dolgunk, a jogi dolgokat mi bíráljuk el, de átvettük a cselekmény jogi megítélését.”

„A bv. intézetnek mindenre kell nyilatkoznia. Ez nem hatásköri túllépés. Írja le benyomásait a pártfogó és a bv. intézet is.”

Jól látszik, hogy amennyiben a központi utasítás és a bv. intézetek véleménye az elítéltről ellentmondásban áll, az előterjesztések tartalma és végső javaslata is ellentétes lesz. Véleményem szerint ez a bv. bírók mérlegelési munkáját technikailag ugyan nem nehezíti, azonban azzal, hogy a bv. intézet pozitív javaslatával nem tudják indokolni a feltételes szabadságra bocsátást, a társadalmi-politikai nyomás egy személyben rájuk hárul: a bírókra nehezedő pszichés nyomás egyértelműen és érzé-

kelhetően megnőtt. A szabadságra bocsátást úgy kell megindokolni, hogy az a bv. intézet negatív javaslata ellenében alapozza meg a kockázatos döntést.

„A bv. intézet csak akkor tud szakmailag megalapozott előterjesztést tenni, ha hozzáértő emberek normális körülmények között készítik el azt.”

4.3. A befogadói nyilatkozatról és a munkáltatói szándéknyilatkozat jelentőségéről

2016-ban a bv. bírói gyakorlat erőteljesen megosztott volt a tekintetben, hogy a mérlegelés során mekkora a munkáltatói szándéknyilatkozat és a befogadó nyilatkozat jelentősége. Egyes gyakorlatokban a fogvatartottnak nem volt esélye a kedvezményre, amennyiben nem tudott felmutatni ellenőrizhető nyilatkozatokat, mert úgy vélték, hogy a törvénytisztelő életmódra való készség nem feltételezhető ezek hiányában. Egy másik gyakorlat abból a meggyőződésből indult ki, hogy egyrészt nem reális elvárás a valós munkáltatói szándéknyilatkozat megléte, másrészt pedig az, hogy ha az elítéltnak nincs hová mennie – ami inkább szociális probléma –, az nem szolgálhat indokul arra, hogy az igazságszolgáltatás továbbra is büntetés-végrehajtási intézetben tartsa. Az emellett érvelő bírók azon az állásponton vannak, hogy az elítélt önhibájától független, ha kedvezőtlen a közeg: ez egy olyan adottság, amelyért tovább ő nem büntethető.

A befogadó környezetet és a leendő munkalehetőséget minden bíró pozitívan értékeli, a hiányát azonban továbbra is különbözőképpen ítélik meg, éppen a fent kifejtett, össze nem fésülhető eltérő érvrendszerek alapján. Az egyik érvrendszer központi gondolata a társadalom védelme, amelyet minden döntésnél elsődlegesen figyelembe kell venni. Ezzel szemben a másik érvrendszer a személyes igazságosság elvén alapul: nem büntethetünk senkit olyan dologért, amelyért nem vonható felelősségre. Nehéz volna állást foglalni abban a kérdésben, hogy a kettő közül melyik az előrébbvaló érték. A bírók között még csak vezető álláspont sincs, a kérdés teljesen megosztó.

„Ez a szociális hálónak, az ellátórendszernek a megoldandó problémája. Nem lehet negatív diszkriminációnak az alapja. Nekünk nem dolgunk, hogy azt nézzük, ő hova megy. Arra ott a pártfogó felügyelői szolgálat.”

„A feltételes szabadságnak eléggé komplex a feltételrendszere ahhoz, hogy azt befogadó nyilatkozat nélkül is el lehessen dönteni.”

„Többéves büntetés során hogy tud valaki munkáltatói igazolást szerezni? Sokszor lehetetlen feladat. Nem kell.”

„Nagyon fontos a befogadói nyilatkozat, eltartási vagy munkáltatói. Az eltartóihoz kérünk jövedelemigazolást, a befogadóihoz tulajdonilap-másolatot. A pártfogó elrendelése biztosíték, és minimum 1 évre szabható ki.”

„Ha pénztelen és korábban nagyon elleni bűncselekményt követett el, akkor nem szoktuk kiengedni, ha nincs hova. Nem tartom alapos feltevésnek, hogy törvénytisztelő életmódot folytat majd, hiszen ugyanabba a helyzetbe megy vissza.”

Itt megemlítendő még egy avíttnak tartott jogszabály, amely a külföldi utazásról szól (A külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény). A törvény bizonyos esetekben tilalmazza a külföldre utazást, amelynek célja, hogy megakadályozza vagy megnehezítse azt, hogy a büntetőeljárás alatt álló személyek – különösen a kényszerintézkedések hatálya alatt állók – kivonják magukat az igazságszolgáltatás alól. Magyarország 2007. december 21-én csatlakozott teljes jogú tagként a schengeni térséghez. A schengeni egyezmény¹⁰ megszünteti a belső határellenőrzést a tagállamok között, és közös külső határellenőrzést vezet be. Ezáltal lehetővé teszi a személyek szabad mozgását a schengeni térségben, miközben erősíti a tagállamok közötti rendőri és igazságügyi együttműködést. E változásnak megfelelő jogharmonizáció azonban a mai napig nincs, ezért az elítéltek a feltételes szabadságuk időtartama alatt nem léphetik át a magyar országhatárt akkor sem, ha a határ mentén élnek, külföldön dolgoznának, vagy a családjuk külföldön él. A megkérdezett bv. bírók 91 százaléka gondolja, hogy ez a szabályozás így nem megfelelő. Minden öt bíróból négy úgy gondolja, hogy bár a szabályozáshoz nincs rendelve szankció, hiába írnak kérelmet a szabadon bocsátott elítéltek és indokolják meg alaposan, el kell utasítaniuk azt, még ha nem is értenek vele egyet. Minden tíz bíróból egy szerint joghézagról beszélhetünk, amit lehet rugalmasan kezelni. A bírók töredéke szerint rendben van a szabályozás, habár rendkívüli esetekben kellene módot biztosítani arra, hogy kivételt tegyenek.

„Nincs értelme. Szankció ugyan nincs hozzárendelve, de a magatartási szabály megszegését jelentheti. Hiába írnak nekünk, nem engedhetjük ki. Az útlevéltörvény szerint nem mehet külföldre.”

„Mi a külföld? Unión belül szabad a mozgás. Van egy joghézag. Lehet rugalmasan értelmezni, mit tekintünk külföldnek.”

„Nagyon sokszor van, hogy nincs itthon munkalehetősége, külföldön viszont van. Hoz munkáltatói szándéknyilatkozatot, ki tudna menni dolgozni. De le van írva, hogy aki büntetés hatálya alatt áll, az külföldre nem utazhat... A jogszabályt be

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/glossary/schengen-agreement-and-convention.html>

kell tartani. De nincs idehaza munkalehetősége. Automatikusan belehajszoljuk egy újabb jogellenes helyzetbe.”

4.4. A pártfogói felügyeletről és a külön magatartási szabályokról

A bírók többsége bízik a bv. intézetek reszocializációs és reintegrációs készségeket, motivációt fejlesztő hatásában, sokan azonban a feltételes szabadságra bocsátás intézményében jobban, különösen pártfogó felügyelő és külön magatartási szabályok elrendelése esetén. A döntés szempontjából lényeges különbséget jelent annak az alaptételnek az elfogadása vagy elutasítása, miszerint a büntetés-végrehajtási intézet és annak körülményei képesek-e támogatni az elítéltet abban, hogy a jövőben törvénytisztelő magatartást folytasson. A kérdés megválaszolásához széles körű kriminológiai szakirodalom áll rendelkezésre, a bv. bírói gyakorlat jól láthatóan nem ezekre alapoz.

A fogvatartás minősége, a személyiségfejlesztő programok, tréningek, szakkörök, oktatás, sporttevékenységek elérhetősége meglehetősen nagy szórást mutat az bv. intézetek között. Minél kevesebb a fejlesztő program, az egyéni és csoportos fejlesztést kínáló lehetőség, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy a fogvatartott személyisége pozitív, és nem negatív irányba változik. A személyiségváltozás pedig értelemszerűen pozitív vagy negatív módon hat a törvénytisztelő életmódra való készségre.

A feltételes szabadságra nem bocsátás egyféle visszatérő indokaként szerepel, hogy „nem feltételezhető, hogy a büntetés további szabadságelvonás nélkül is eléri célját”. Ebből az állításból az következik, hogy a büntetés csak további szabadságelvonással éri el célját. Amennyiben ez a cél a társadalom védelme, úgy az indoklás nem megkérdőjelezhető. Az interjúkból azonban az derül ki, hogy az állítás mögött inkább az a meggyőződés áll, hogy a további szabadságvesztés jótékony hatással lesz majd az elítéltra. Ebben a kérdésben szintén nincsen egységes álláspont a bv. bírók körében, de – mint ahogy korábban szó volt róla – sokan bíznak a bv. intézetek jótékony reszocializációs hatásában. A másik vélekedés szerint a prizonizációs ártalmakon enyhíthet, a reintegrációt pedig ténylegesen segítheti a feltételes szabadságra bocsátás. Ennek keretében az elítélt ellenőrzése folytatódik, így az újabb bűncselekmény elkövetésének – vagy pártfogó felügyelet és magatartási szabályok elrendelése esetén már a szabályok megsértésének is – az elítéltra nézve komoly, visszatartó hatású következménye van (a feltételes megszakítása,¹¹ a szabadságvesztés büntetés folytatása). Emiatt ez az intézmény alkalmas arra, hogy az elítélt társadalomba való visszailleszkedését segítse, ellentétben azzal, ha az ítélet teljes kitöltését követően az elítéltet mindenfajta kontroll és segítség nélkül engedjük vissza a társadalomba.

„1-2 év pártfogó felügyelettel meg a próbaidővel sokkal nagyobb visszatartó erő, mint hogyha kontroll nélkül szabadul.”

11 Ha újabb bűncselekményt követ el, az újabb bűncselekmény elbírálásakor szüntetik meg. Ha a pártfogó felügyelet szabályait megszegi, akkor a bíróság jogerős döntése után visszahívják a büntetés letöltésére az elítéltet.

A képet tovább árnyalja, hogy miként a bv. intézetek által biztosított programok is elmaradhatnak a kívánatostól, úgy a pártfogó felügyelői szolgálat sem mindig képes feladatának feladatát optimális teljesítésére. Sok bíró számolt be tapasztalatáról, hogy a pártfogók leterheltek, a fluktuáció körükben nagyon magas, az országban több helyen egy egész vármegyére egyetlen pártfogó jut. Így kérdéses, hogy feladataikat maradéktalanul teljesíteni tudják-e. Részleteket érintő, de különösen fontos kérdés, hogy a bv. bíró által kiszabott magatartási szabályok összhangban vannak-e az adott területen elérhető, kötelezően igénybe veendő szolgáltatásokkal. Például az adott régióban egyáltalán hozzáférhető-e olyan agressziókezelő tréning, amelyet a magatartási szabály kötelező elemként ír elő.

„Kevés a pártfogó, és nagy a fluktuáció.”

„A pártfogók nem mindig tudják biztosítani, hogy az elítélt teljesíteni tudja a magatartási szabályokban írottakat. Ha nem tud agressziókezelő tréning indulni, akkor nem tudja teljesíteni.”

4.5. A jóvátétel jelentőségéről

A törvénymódosítást követően a vizsgálandó szempontok közé nevesítetten bekerült a jóvátétel, amelynek megfizetése vagy bármilyen egyéb cselekedet, amely az okozott kár helyreállításának céljával történik, értékelendő a feltételes kedvezmény megítélésakor. A bv. bírók álláspontja abban a kérdésben, hogy a jóvátétel, illetve ennek keretében az igazságügyi minisztérium által ebből a célból létrehozott számlára történő rendszeres befizetés mennyire fontos, szintén nem egységes. A bv. bírók többsége szerint nem prioritás, de az elítélt javára értékelendő, amennyiben jóvátételt fizet. Mások úgy vélekednek, elengedhetetlen, hiszen ez mutatja azt, hogy az elítélt megbánta a bűncselekményét. Ha pedig megbánta a bűncselekményt, nagyobb az esély arra, hogy a későbbiekben nem fogja elkövetni, és törvénytisztelő magatartást mutat majd.

„Ez csak egy kis adalék, nincs nagy jelentősége. Járulékos. Nem kizáró, ha nincs.”

„A jóvátétel egy plusz jó pont, különösen, ha vagyon elleni bűncselekmény van, és a sértettnek fizetnek.”

„Fontos, hogy befizessenek a kárenyhítési alapba, vagy hogy bocsánatot kérjenek a sértettől, ha lehet.”

„A resztoráció fontos, és a cél az, hogy látsszon, hogy az kiszenvedett, megerőltető tétel volt.”

4.6. Az eredeti bűncselekményről és annak értékeléséről

A 2016-os vizsgálat idején a bírók alig kevesebb mint fele kérte be automatikusan a priuszt, azaz a hatóságok által nyilvántartott múltbeli bűncselekmények listáját, és a bírók egyharmada volt azon az állásponton, hogy a bűncselekményt egyáltalán nem nézi. Az arányok mára meglehetősen elmozdultak, köszönhetően a jogszabályi változásoknak. Minden bv. bírónak figyelembe kell vennie az elítélt eredeti bűncselekményének jellegét, illetve az elítélt ahhoz való viszonyát.¹² Hogy milyen súllyal esik latba az elkövetett bűncselekmény, arra nehéz válaszolni, hiszen erősen függ attól, pontosan mit követett el az adott elítélt, és az adott bűncselekményről éppen mit gondol a közvélemény, és a társadalmi hatás nyomására hogyan változik a politikai megítélése, ennek következtében pedig és végül a büntetőpolitika.

„Nincsen kiforrott gyakorlata, hogy melyik bűncselekményt tekintjük olyan tárgyi súlyúnak. Hivatalos személy elleni erőszak magas tárgyi súlyú.”

A kábítószer-kereskedelem miatt elítéltek például jelenleg rosszabb esélyekkel indulnak a feltételes kedvezmény terén, mint pár évvel ezelőtt. Ugyanígy, a szexuális bűncselekményt elkövetők, a személy elleni erőszakos, különösen pedig a hozzátartozó sérelmére erőszakos bűncselekményeket elkövetők feltételes szabadságra bocsátásának esélyei töredékére csökkentek. Vannak olyan bírók, akik vitatják a hatályos törvény kommentárjában megfogalmazott indoklást, és azt gondolják, hogy a bűncselekmény vizsgálata a kettős mérlegelés tilalmába ütközik, de jogalkalmazóként követik és elfogadják a jelenlegi iránymutatást.

„Összességében vitatom ezt a szabályozást, mert a bűncselekmény jellegéről az ítélet szól, szerintünk ez nagyon elhibázott törvényi feltétel, de nem fogom megtámadni az Alkotmánybíróságon.”

„Ez egy nagyon Janus-arcú feltétel, mert nem tud rajta változtatni.”

A megkérdezett bírók közül csupán kevesen támogatták egyértelműen azt a szélsőséges nézetet, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetői feltételes szabadságra semmilyen körülmények között nem bocsáthatók, még ha az ítélet ezt meg is engedi – ez ugyanis ellentétes a jogszabályokkal. Ennek ellenére a bírók mintegy 10–15%-a úgy nyilatkozott, hogy adott bűncselekményeknél a többi feltétel teljesítése dacára sem alkalmazná ezt a kedvezményt.

„Van olyan bűncselekmény, ami miatt nem lehet kiengedni. Például ha gyerekeket egy életre megnyomorított, akkor azt nem engedem ki. Nem gondolom, hogy az illető rá kell szabadítani a társadalomra. Ilyenkor jön az be, hogy nehogy csináljon valamit, és akkor én legyek pellengérré állítva.”

¹² 19.B.8-as jogegységi döntés kimondta, hogy az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyának és jellegének a vizsgálata nem kétszeres értékelés.

Vannak, akik a kérdésre ugyan nemleges választ adtak, azonban egy-egy konkrét eset vizsgálatakor mégis kiderült, hogy a bűncselekmény egy ponton túl a gyakorlatban igenis lehet kizáró. Egy enyhébben megfogalmazott állítással, amely úgy szól: „Egy kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményt igen nehéz ellensúlyozni egyéb körülményekkel, hogy azok kellően ellenpontozzák, és akár alá is tudják támasztani a feltételes kedvezményre való alkalmasságot” – a bírók közel fele értett egyet.

„Nehéz elképzelni, hogy egy életfogytost, aki emberölésért ül, feltételesre bocsásunk, évente felülvizsgáljuk, és még mindig nem bocsátjuk.”

„A bűncselekmény és az elkövetési magatartás illetve a végrehajtás alatt tanúsított magatartás a lényeg. Ha az elítélt ebben a két témában bukik, azaz az érdemesség témában, akkor a többi mindegy, milyen.”

Az interjúk során azt tapasztaltam, hogy a bírók sokkal inkább érzik egyedül magukat, magukra hagyottan a döntéssel és annak felelősségével. Ez nem nyomasztotta őket a korábbi vizsgálat alkalmával. Jelen vizsgálatban többen is megfogalmazták aggályukat amiatt, hogy hibázthatóak lesznek, ha egy feltételesre bocsátott elítélt később – előre egyébként nyilvánvalóan nem kiszámítható módon – súlyos bűncselekményt követ el a feltételes időtartama alatt. Arról is szó esett, hogy a társadalmi politikai nyomás az utóbbi években érzékelhetően megnőtt.

„A hivatalos büntetőpolitika az emberek legrosszabb indulatait korbácsolja fel. Most is kaptam egy levelet válogatott szitkokkal, ha kiengedünk valakit, akkor jön a következő, gyalázkodó levél, és erre a hivatalos politika rájátszik, és erodálja a bírói tekintélyt.”

Ennek is köszönhető, hogy a felvetés, miszerint a súlyosabb ügyekben ne egyes bíró, hanem tanács hozza meg a döntést, jóval nagyobb arányban talált támogatásra, mint 2016-ban, amikor a bírók zöme a felvetést egyértelműen elutasította.

4.7. A védőről és az iratmegismerési jogról

Több bírónak is az volt a meglátása, hogy a meghallgatásokon segítene a védő jelenléte, mert sok esetben az aluliskolázott elítélteknek szükségük volna a segítségre, és a bíró is könnyebben tudna megalapozott döntést hozni. Volt olyan bíró, aki megítélése szerint törvényi előírás, illetve abból levezethető, hogy a fogvatartottak mellé rendeljenek ki védőt, a gyakorlatban azonban erre nincsen, vagy elvétve van csak példa.

Az is jócskán megnehezíti a bv. bírók dolgát, hogy az iratmegismerési jog (A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 100. §) jelentősen korlátozva van az elítélt és védője számára. A szakterületi javaslatok nem megismerhetők, sem a környezet-tanulmány tartalma (2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes

kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 26. § [4]). Így azonban a bíró az indoklásban nem ismertetheti ezeket az iratokat, nem hivatkozhat azokra akkor, amikor a döntését meg kell indokolnia.

„Nehéz kezelni, mikor a védő betekintést kér az iratokba, és nekem azt kell nézegetnem, mit adhatok oda és mit nem, mivel a bv. előterjesztések szakmai tartalma nem megismerhető. Ugyanígy a környezettanulmány sem, viszont akkor a bv. bíró végül mivel magyarázza, hogy mellőzi vagy megítéli a kedvezményt? Ez nehézség a gyakorlatban.”

Az eljárás ügyirat-megismerésének jelentős korlátozása sok kérdést vet fel és igen aggályos, amivel csaknem az összes megkérdezett bíró egyetértett. A szabályozás indoklása szerint a cél az, hogy az elítélt a bv. negatív javaslata, véleménye ellenére is legyen együttműködő a továbbiakban. Ez a szempont azonban elkerülte a jogalkotó figyelmét, amikor a sértett nyilatkozattételi lehetőségéről (Bv. tv. 188/A.) döntött. A sértett nyilatkozhat arról, hogy nem szeretné, ha az elítéltet feltételes szabadságra bocsátanák, azonban ezt a nyilatkozatát az elítélttel ismertetni kell. Mindezt annak ellenére, hogy míg a reintegrációs tiszt vagy pártfogó felügyelő hivatali pozícióban van, addig a sértett egy kiszolgáltatott magánszemély. Ez hatalmas diszkrepancia volt, amelyet azonban 2025. augusztus 19-én a jogalkotó orvosolta: az új törvénymódosítás (2025. évi XLIX törvény igazságügyi tárgyú törvények módosításáról 114. §) lehetővé teszi, hogy a sértetti nyilatkozat ne legyen megismerhető az elítélt előtt.

Azon azonban ez sem segít, hogy az elítélt jogorvoslati lehetőségei az iratmegismerés tilalmába ütköznek. Ebben védője is tehetetlen. Mivel nem megismerhetők azok az iratok, vélemények, dokumentumok, amelyeken a bíró döntése a feltételes kedvezmény vonatkozásában alapul, az elítéltnak és védőjének esélye sincsen fellebbezést benyújtani, vagy a fellebbezést adekvát módon indokolni.

Felvetődik a kérdés, valójában mi indokolja ezt az elítélti jogokat sértő szabályozást. Hiszen valószínűleg az elítélt fejlődését és reflexióját is segíthetné, ha szembesülne a róla írt nevelői véleménnyel vagy a környezettanulmány tartalmával és a pártfogó érveivel.

5. Összességében a gyakorlat változásáról és annak okairól

Az előző vizsgálat óta megszületett EBD 2019.03. B8-as jogegységi döntés kimondja, hogy az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyának és jellegének a vizsgálata nem kétszeres értékelés, ezzel egyértelművé tette, hogy a bűncselekmény jellegét és tárgyi súlyát, az elítélt ahhoz való viszonyát mint feltételt vizsgálni kell. A jogszabályi környezet ezen túl is megváltozott: sokkal részletesebben taglalja a mérlegelendő feltételeket, illetve kizárta a feltételes kedvezményből kizárt elkövetők körét. Azzal az állítással, hogy érzékelhető az az elvárás, hogy kevesebben részesüljenek

a feltételes kedvezményből, valamivel a bírók valamivel kevesebb mint fele értett egyet. Ez kifejezetten nagy arányként értékelhető, mivel alapelvük, hogy kizárólag a jogszabályoknak megfelelően és a törvényi keretek között járnak el és ítélik meg, minden egyéb, külső körülmény befolyását rendre határozottan visszatükröztetik.

„A törvény szigorodott. 2019. jan. 1. óta minden pontot vizsgálni és indokolni kell, nem csak a BvTv-ben, hanem az IM rendelet 117. § is. Egy szabadabb jogszabályi környezetből lett egy szigorúbb.”

„A jogszabályi környezet szigorúbbá vált, a feltételes szabadsággal kapcsolatos megítélés is szigorodott, a sértettektől beleegyező nyilatkozat pl. mint egyik utolsó módosítás ezzel kapcsolatban, nem az elítéltek irányába történő kedvezményekről szól.”

„A gyakorlat a 2019-es jogszabály-módosítást követően változott, egyértelműen szigorodott. Saját gyakorlatom is, mert korábban elsősorban az intézeti magatartást vizsgáltam, a jutalmazás és fenyítés helyzetét, a bűncselekményt nem annyira, mert a kettős értékelés necces.”

„A szigorodás a bv. intézeti javaslatokban és a bv. bírói és bv. ügyészi gyakorlatban is megmutatkozott. Mivel több szempontot kell felderíteniük, negatívum derül ki az elítélt körülményeit tekintve.”

„2019-ben markáns jogszabályváltozás jött, kibővítette a feltételes megengedhetősége körében vizsgálандó szempontokat.”

Míg a többség szigorodásról számolt be, a bv. bírók egy kisebb része úgy nyilatkozott az interjúk alkalmával, hogy saját gyakorlata nem változott. A szigorodó gyakorlat okai között azonban nem pusztán a jogszabályok változását jelölték meg.

„A jogszabály nem szigorodott, csak kifejtésre került, kibontották részleteiben is, de eddig is ezeket vettük figyelembe.”

„A társszervek gyakorlata szigorodott. A bírói gyakorlatot szerintem a felsőbb bíróságok tudják szigorítani.”

A társszervek gyakorlati szigorodásának említésével a bv. bírók elsősorban a bv. intézetek és azok előterjesztéseinek, másodsorban a bv. ügyészek gyakorlatának szigorodására utaltak. A megkérdezett bv. bírók ötöde értett egyet azzal az állítással, hogy a bv. bírók szigorodó döntéseit a bv. előterjesztések orientálják.

„A szigorodás a bv. gyakorlatából ered.”

„A bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlyát és jellegét nehéz ellensúlyozni, mikor azt indokolni kell. Nincs elegendő ellensúlyozási lehetőség, jutalom nem nagyon van. Hogyan mondja a bv. bíró, hogy egy emberölésért elítéltet feltételesre enged, ha a bv. intézet sem javasolja, az ügyészség sem támogatja, ennyi negatív dologgal szembeni szinte lehetetlen.”

„Szerintem nem a bv. bírói kar hozzáállása változott. A bv. intézeti javaslatok teljes változása az, ami a bírói gyakorlatot orientálja.”

Azt gondolhatjuk, hogy a büntetés-végrehajtásnak nem érdeke a feltételes szabadságra bocsátások számarányának csökkenése, hiszen az kétféleképpen is nehezíti munkájukat. Egyrészt a feltételes kedvezmény komoly motivációs tényező, melynek ereje így jelentősen alábbhagy, másrészt a fogvatartotti létszám növekedésével a túlzsúfoltság plusz veszélyforrás, amely a bv. személyzet számára érzékelhetően megnehezíti a fogvatartottak kezelhetőségét. Miért tűnik úgy – sőt, az adatok fényében tényszerűen miért állítható –, hogy a bv. intézetek gyakorlata erőteljesen hozzájárul a feltételes szabadságra bocsátottak számának drasztikus csökkenéséhez? A bv. bírók válaszai igen erősek és egyértelműek a kérdésben.

„Elkülönül a büntetés-végrehajtás érdeke és a büntetés-végrehajtástól elvárt feladat, és az elvárt feladat szóbeli utasításokban nyilvánul meg, amiről senki más nem tud. Ez a kiszolgáló jogalkotás.”

„Sok mindent a bv. intézetek sem értenek, és nem is értenek vele egyet. De fegyveres testület, »parancs, értettem«. Hirtelen kapnak egy irányvonalváltást és követni kell: egy katonai szervezet, ők azt csinálják, amire utasítják őket.”

Mindenekelőtt a felsőbb (országos parancsnoki) utasításra történő végrehajtás volt a válasz a kérdésre.

„BVOP-utasításra megy minden. Parancsnokfüggő. Van, ahol szinte senkit nem javasolnak, a bűncselekmény jellege miatt. Nehogy baj legyen később. Bizonyos bűncselekményeknél nem javasolják, mert nem merik vállalni a felelősséget.”

A felsőbb utasítás indoka pedig egyértelműen a társadalmi-politikai nyomás és büntetőpolitikai irányváltozás – amelyet a társadalom védelmének kiemelkedő fontosságával okolnak meg –, valamint egy elővigyázatosság, egy biztosíték arra, hogy a bv. szervezetet ne vonhassák felelősségre például egy olyan tragikus esetben, amely során egy feltételes szabadságra bocsátott elítélt újabb borzalmas bűncselekményt

követ el szabadulását követően (amilyen a győri kettős gyermekgyilkosság¹³ is volt). A bírók 70 százaléka számolt be arról, hogy a tragédiát követően megváltozott saját gyakorlata, s hogy a társadalom feltételezett véleménye egy-egy esetben jóval nagyobb súllyal esik latba, mint korábban.

„Az egységesítés a bv. részéről megfigyelhető. Az előterjesztésekben sokkal több az elutasító. Rendre megfigyelhető, ha az elítélt sikeresen letöltötte a reintegrációs őrizetét, de azt eredetileg az anyaintézet nem javasolta, akkor ezt követően a feltételesét sem javasolják, arra való hivatkozással. Érthetetlen. Látszik, hogy ki van adva az utasítás.”

„Változott a gyakorlat, kiszolgáltatottabbak a döntéshozók a társadalmi és politikai nyomásnak. A győri eset után ezerszer jobban meggondolom. Meggondolja az ember, mit szól a társadalom, kiemelt bűncselekmény elkövetése esetén.”

A bírók egy része azt mondja, a bv. előterjesztések ugyan szigorodtak, de ez a bírói gyakorlaton nem változtatott, hiszen a bíró nincsen kötve az előterjesztéshez, azaz attól függetlenül is hozhat döntést.

„A győri gyerekgyilkosság után szigorodott a gyakorlat, de ilyen ügy mindig lesz, nem fogjuk tudni kizárni ennek a lehetőségét. Elvenni a reményt, az sosem kifizetődő dolog. Ezzel csak magának nehezíti a bv. rendszer a dolgát.”

Más bírók azonban érzik azt a nyomást, hogy bizonyos esetekben egyedül maradhatnak döntésükkal, mivel sem a bv. intézet, sem az ügyészség jellemzően nem támogatja a feltételes kedvezményt, ha az elítélt bűncselekménye kirívóan közösgelencsés – még abban az esetben sem jellemző ez, ha azóta huszonöt év eltelt is. Éppen emiatt azonban különösen figyelniük kell arra, hogy döntésüket vállalni tudják, tehát meglehetősen szigorúan kell elbírálniuk a rendelkezésükre álló adatokat.

„Akkor bocsátunk feltételesre, ha minden egyértelműen pozitív, mind az öt feltétel. Ez kell hogy ellensúlyozzon egy parancsnoki nemet.”

¹³ Győrben egy 25 éves férfi megölte 10 éves fiát és 13 éves nevelt lányát, majd öngyilkosságot követett el. A lakásban tartózkodott a harmadik testvér, egy hatéves kislány is. Az ügy előzménye: a férfi 2016 májusában kalapáccsal és egy papírvágó szikével életveszélyes sérüléseket okozott a feleségének, ezért emberölés kísérlete és kiskorú veszélyeztetése miatt 2017 decemberében öt év fegyházra ítélték. A fegyházbüntetésből 2019 szeptemberében a Szombathelyi Törvényszék büntetés-végrehajtási bírója feltételes szabadságra bocsátotta, pártfogó felügyelő elrendelése mellett. A végzés ellen a Vas Megyei Főügyészség fellebbezett, és indítványozta, hogy másodfokon mellőzzék az elítélt feltételes szabadságra bocsátását. A Szombathelyi Törvényszék az ügyészi fellebbezésnek nem adott helyt, az elsőfokú bíróság határozatát helybenhagyta.

„Súlyos, elfogadhatatlan hibák vezettek a Győrben történt kettős gyermekgyilkossághoz” – nyilatkozta Hollik István kormánybiztos. Az Országos Bírósági Hivatalnak ki kell vizsgálnia az esetet, a Kúriának pedig olyan jogegységi határozatokat kell hoznia, amelyek iránymutatóak a bíróságok számára. A büntény után Varga Judit igazságügyi miniszter vizsgálatot rendelt el. Forrás: <https://merce.hu/2019/12/20/gulyas-es-hollik-ujjal-mutogat-a-legfobb-ugyeszseg-mossa-kezeit-a-gyori-gyermekgyilkossag-ugyeben/>

„Az ügyészség is szigorítani akarja a bírói gyakorlatot. Már évek óta, ha a bíró ellentétes döntést hoz az előterjesztéssel, akkor kötelezően megfellebbezi.”

A társadalmi nyomás hatására a társszervek szigorodó gyakorlata mellett a bv. bírók gyakorlata is szigorodott.

„A gyakorlatunk, ami beállt: a személy elleni erőszakosokat nem engedjük ki, megakinek 3 évnél több van hátra, azokat sem. 2022-ben 37%, 2023-ban 34%, 2024-ben 23% nálunk a feltételesre bocsátottak aránya. Volt pár konkrét eset, ami behúzza a kézféket.”

„Ezerszer jobban végig gondolom, hogy mivel tudom magam is bebiztosítani.”

„Az az elvárás, hogy minél kevesebb embert bocsássanak feltételesre.”

„Ha van egy kirívó eset, pl. a győri gyermekgyilkosság, a bíróságokat pellengérre állítják, a bv. bírónak az egész családját kiírtják a kommentelők, nagyon nagy a nyomás.”

„Sértetti jogok is jobban előtérbe kerültek, változott a szemléletmód is, hogy hogyan ítéljük meg a kiskorúak sérelmére elkövetett bűncselekményt, sokkal jobban felkapja ezeket a média, patikamérlegen mérlegelünk.”

A bv. bíró részéről is szigorodó gyakorlatnak időnként praktikus oka is van. Egyedül – szemben a bv. intézettel és az ügyészséggel – nem feltétlenül vállal egy pozitív, azaz nem kockázatmentes döntést.

„Lenne lehetőségünk döntésünket körbebástyázni, környezettanulmányt kérni, pszichológiai szakvéleményt, de ilyen ügyszám mellett minden ügyben ezt elvégezni nem lehet, nincs rá kapacitás. Szóval megvan a lehetőségünk eltérően dönteni, körbe tudnám bástyázni, de az nagyon sok meló.”

„Felesleges meghurcolásnak meg sajtónyilvánosságnak nem tenném ki magam.”

„Az panelmondat, hogy a büntetés még nem érte el a célját.”

A megkérdezett bv. bírók több mint háromnegyede szerint érzékelhetően szigorodott a gyakorlat, s ennek oka a jogszabályi környezet megváltozása, amely mind a bv. intézetek, mind az ügyészség, mind pedig a bv. bírók gyakorlatának szigorodását eredményezte. Meglepő azonban, hogy minden öt bíróból egy gondolja úgy, hogy a

bírói gyakorlatot a bv. intézeti javaslatok orientálják, s a szigorodás nagy része a bv. gyakorlatából ered.

A szigorodó bv. bírói gyakorlatnak azonban egy bizonyítékaként értékelhető, hogy a bírók 41 százaléka szerint a Btk. enyhülését¹⁴ (amely a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját érinti: korábban az elítélt az ítéletben kiszabott időtartam háromnegyedének kitöltésével szabadulhatott feltételesen, a módosítást követően viszont már a szabadságvesztés kétharmadánál lehetőség van erre) a bv. bírói gyakorlat visszaszigorítja.

„A 2/3-ot nehezen adjuk oda. Visszarendeléssel¹⁵ szoktunk élni, és sűrűbben rendelünk el pártfogó felügyeletet. Mondhatjuk, hogy a bv. tegyen 6 hónap múlva újabb előterjesztést, addig az elítélt vegyen részt minden foglalkozáson, ami adódik. Úgy próbáljuk belőni, hogy az ítélet 4/5 részét töltsék le, vagy a 3/4 részét.”

„Szoktunk visszahívni, és az ügyészség is szokta indítványozni. Az 1 évet meghaladó feltételes tartam már hosszúnak számít, akkor a büntetési célt mérlegeljük hangsúlyosan, és jellemzően nem fogadjuk el a pártfogó felügyelete melletti kiengedést.”

Összegzés

A feltételes szabadságra bocsátás gyakorlatát 2016-ban vizsgáltam először, bv. bírók körében készített mélyinterjúk segítségével. A vizsgálat megismétlésének elsődleges oka az volt, hogy az eltelt időszakban gyökeresen megváltozott a gyakorlat. A kedvezményben részesíthető fogvatartottaknak csak egyharmadát részesítik ma kedvezményben. A kizártak száma is évről évre nő, a vonatkozó jogszabályok szigorodásával. A drasztikus változást azonban nem lehet pusztán a jogszabályi környezet változásával indokolni. A magyarázat ennél szerteágazóbb okokra vezethető vissza.

A társadalmi-politikai nyomás nagymértékben megnőtt az utóbbi években, amely az ítélkezési gyakorlatra is érzékelhetően hatást gyakorolt. Talán legsúlyosabb mértékben és elsőként a bv. intézetek gyakorlata szigorodott. Ennek két jól nyomon követhető formája volt. Egyrészt a fogvatartottak dicséret- és jutalomszerzési lehetőségeit, illetve ezek gyakoriságát felsőbb utasításra drasztikusan csökkentték, egyúttal megszigorították a belső ellenőrzéseket, amelyek következtében a fegyelmi vétségek és fenytések száma viszont inkább nőtt, mint csökkent. Így az intézeti jó magatartás igazolása – ami a feltételes kedvezmény egyik feltétele – nehézkessé vált. Ezt a jövőben orvosolhatja a 2024 márciusában bevezetett kreditrendszer, amely egyebek mellett a jutalmazást hivatott kiváltani (Somogyvári 2024). A másik formája a szigorításnak az volt, hogy az elítélteket sokkal kisebb arányban

¹⁴ Régi szabályozás az 1978. évi IV. törvény (régí Btk.) értelmében, jelenlegi a 2012. évi C. törvény, Btk. értelmében.

¹⁵ A visszarendelés vagy visszahívás a feltételes kedvezmény mellőzését jelenti, azzal a feltétellel azonban, hogy ha az elítélt minden előírást és bírói útmutatást betart, bizonyos, a bíró által megállapított idő elteltével újra lehetőséget kap majd a feltételes kedvezményre, s akkor reménykedhet a pozitív döntésben.

javasolja feltételesre a bv. intézet, az intézet javaslata viszont erősen számít a bv. bírói mérlegelésnél. A két intézkedés statisztikailag is mérhető következményekkel járt. Ezzel párhuzamosan a bv. ügyészség és bv. bíróság is szigorított gyakorlatán, az elítéltek feltételes kedvezményre bocsátásakor több feltételt és részletesebben vizsgálnak, mint korábban, így praktikusán több adat értékelhető végül negatívumként.

Fontos leszögezni, hogy az elemzés a bv. bírókkal készült interjúkon és kérdőíveken alapul. A tanulmányban megfogalmazódó, a büntetés-végrehajtás vezetése által érkező felsőbb utasítás vélhetően nem a bv. országos parancsnokságán kitervelt elvárás, hanem magasabb, jogalkotói körökből érkező iránymutatás eredménye. Az elítélttel együtt dolgozó hatóságok: a bv. bírók, a bv. ügyészek és a bv. intézetek egységesen érintettek a társadalom büntetőigényének kiszolgálása céljával érkező nyomással való megküzdésben.

Összességében a kutatás során azt tapasztaltam, hogy – a hazai büntetőpolitikai trendhez illeszkedve – a feltételes szabadságra bocsátás gyakorlata folyamatosan szigorodik, egyre kisebb százalékát érintve az elítélteknek.

Irodalom

- Bagossy, M. (2022): A feltételes szabadságra bocsátást kizáró okok az új Btk.-ban. *Jogtudományi Közlöny*, 6: 221–233.
- Hatlaczkai-Kálmán, A. (2024): A Kúria feltételes szabadságra bocsátás feltételeiről alkotott összefoglaló véleményének aktuális kérdései. *Magyar Jog*, 5: 305–307.
- Heltai, E. – Tarjáni, J. (2004): A mélyinterjú készítése – és az elkövethető hibák forrásai. In: Letenyei, L. (szerk.): *Településkutatás*. Szöveggyűjtemény. Budapest: L'Harmattan, 502–543.
- Lajtár, I. (2020): A szabadságvesztés izolációmentes végrehajtása – A feltételes szabadság és a reintegrációs őrizet. *Ügyészek Lapja*, 6: 67–85.
- Nagy, A. (2015): *Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből*. Miskolc: Bíbor Kiadó.
- Nagy, A. (2016): Egy konferencia emlékei, avagy a feltételes szabadságra bocsátás és az Európa Tanács Ajánlásai. *Jura*, 1: 263–267.
- Nagy, F. (2001): *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest: Korona Kiadó.
- Padfield, N. – Smit, Van Zyl D. – Dunkel, F. (2010): *Release from Prison. European Policy and Practice*. London: Routledge.
- Polgár, A. (2014): Gondolatok a feltételes szabadságra bocsátásról. *Börtönügyi Szemle*, 2: 1–18.
- Solt, Á. (2017): A feltételes szabadságra bocsátás intézményének magyarországi gyakorlata. *Kriminológiai Tanulmányok*, 54: 85–102.
- Somogyvári, M. (2024): Az elítéltek klasszifikációja, a kategória- és kreditrendszer működési elve a 2024-ben hatályba lépő törvény alapján. *Börtönügyi Szemle*, 1: 15–37.

Jogszabályok

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény

Az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2025. évi XLIX törvény

Egyes büntetőjogi tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi CXXII. törvény